

„Az is bolond, aki poétává lesz Magyarországon” – szövege *Csokonai* ítélete a korabeli viszonyokról. Aligha volna jobb véleményrel a mai kor „élhetősejéről”, a pedagógiai szakfórumról. Megvehető árú a könyv, a nevelési szakfórum különösképpen, lévén potenciális vásárlóinak pénztárcája egyre laposabb. Az oktatásirányításban föl-fölbukkanó centralisztikus törekvések – mindenekelőtt a finanszírozás útján – korlátok közé szorítják a sokféleségek kívánatos világának kibontakozását az iskolák háza táján. Hiányoznak a valóságos piaci viszonyok, a szakma szellemi termékeinek szabad adásvételét a fizetőképes kereslet visszaszorulása bénítja. Késik a közelmúlt értékeinek csoportérdekektől mentes átfogó szakmai számbavétele; az értékpluralizmus inkább az importpedagógiák széles körű ismertetése és csak kevésbé a progresszív hazai törekvések terjesztése útján érvényesül.

Ha ma szakmai sikerkönyv születhetne, annak nagyon sokrétű feltételeknek kellene egyszerre eleget tennie. Ma olyan szakfórum számíthat tömegsikerre, amely az iskolák zömének közvetlen érdekeltségét feltételezi; amely a gyakorlatközelségével és imponáló elméleti megalapozottságával helyez el választott területén a kétféle igény képviselőit eligazító útjelző táblákat; amely a hazai törekvéseket a nemzetközi gyakorlattal való összekapcsolódásában mutatja be; amely a jövő tendenciáit neveléstörténeti előzményeiből kibontva tárja olvasói elé; s amely mindezek következtében elindíthat iskolaszervező törekvéseket csakúgy, mint különféle oktatásmódszertani ötleteket, komplex szemléletű tanítói-tanári munkástílust.

Van ilyen kézikönyv? Meglehető, több is, egy bizonyosan: *Hortobágyi Katalin* munkája, az Erdei iskola. Nincs iskola – az általános iskola első

tagozatától a középiskoláig –, amely ne található indítékot az alig százegynéhány oldalon a maga helyi nevelési rendszerének továbbfejlesztéséhez.

Az erdei iskolákról van szó könyvében. A valaha működőkről, mai utódokról, s azokról a mindenütt lehetséges erdei iskolákról, amelyek a kézikönyv nyomán keletkezhetnek, ahol még akadnak vállalkozó kedvű nevelőtestületek.

Nagy érdeme a könyvnek, hogy az erdei iskolát nem pusztán tanulás-tervezési külföldi mintaként mutatja be, hanem olyan komplex pedagógiai vállalkozásként, amely képes kifordítani sarkaiból az iskolai élet teljességét. Ahogy előszavában megfogalmazza: „... az iskolai innováció egy sajátos modellje, a környezeti nevelés legalkalmasabb terepe és helyszíne, kiváló közösségformáló és szocializációs nevelési lehetőség.”

Első részében – amelyet gazdag szakirodalmi ajánlás zár – az erdei iskola gyökereit kutatja, sajátos funkcióit tárja fel. Az erdei iskolát a reformpedagógiai áramlat részeként értelmezve, indítékait a természet felé fordulásban, a cserkészmozgalom humanisztikus természet-ember kapcsolatában, a politikai indíttatású ifjúsági mozgalmak természetkutató tevékenységében s a honismereti mozgalom merev iskolakereteket oldó hatásában keresi. Az erdei iskolák nemzetközi történetére utaló fejezet az 1904-es charlottenburgi ősmodelltől napjainkig mutatja be a „szabadlevegős”, a „zöld”, a „környezeti”, a „természeti” iskolák egészségvédő, munka- és gyakorlatorientált tevékenységi módjainak sokszínű világát. Az erdei iskolák hazai történetét kutatva az 1908-as mátyásföldi kezdeményezéstől számítva veszi számba az egészségügyi, egyházi, szakszervezeti és gyermekmozgalmi törekvéseket, hogy aztán körké-